

УДК 811'25

DOI:<https://doi.org/10.31861/gph2024.850-851.123-130>

**LINGUOCULTURAL IMPLICIT CONTEXT AND MEANS OF ITS
EXPRESSION IN THE TRANSLATION OF J. K. ROWLING'S NOVEL
„HARRY POTTER AND THE PHILOSOPHER'S STONE”**

**ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ІМПЛІЦИТНИЙ КОНТЕКСТ ТА ЗАСОБИ
ЙОГО ВИРАЖЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ
ДЖ. К. РОЛІНГ „ГАРРІ ПОТТЕР І ФІЛОСОФСЬКИЙ КАМІНЬ”**

Людмила НІЖНІК¹, Анастасія АБРАМЧУК²

¹доктор філософії,
асистент кафедри лінгвістики та перекладу
факультет іноземних мов
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
l.nizhnyk@chnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-1411-0561>

²студентка 4 курсу кафедри лінгвістики та перекладу
факультет іноземних мов
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
abramchuk.anastasiia@chnu.edu.ua

The article examines the concept of implicit context and means of its expression and examines how the translator conveys it in the Ukrainian language. The implicit context is well known to the reader and makes the work easier to understand. The research material was Viktor Morozov's translation of J. K. Rowling's novel "Harry Potter and the Philosopher's Stone". Implicit context is conveyed through the translational strategies of domestication and alienation. The strategy of domestication manifests itself when the target language uses culturally or socially marked linguistic units that are specific to the target language. The alienation strategy consists of using in the translation language units with a meaning or sound that are characteristic of the original language, or those language units that are the result of artistic imagination and exist only in this work. It was found that the translator uses the strategy of domestication more often than the strategy of alienation.

The analysis of the implicitness of the text is carried out at the level of words with a general meaning, proper names, phraseological units, idioms, exclamations-sounds, exclamations-words and exclamations-sentences, author's neologisms, profanities, dialectisms and slang. In the process of research, groups of researched words were identified and their translational analysis was carried out. It was found that trascoding is mostly used when translating proper names, translation transformation of generalization – when translating lexical units to denote food and clothing, synonymous translation – when translating lexical units to denote household items, equivalent translation – when translating phrases, some profanities and exclamations, a similar

Ніжнік Л., Абрамчук А. Лінгвокультурний імпліцитний контекст та засоби його вираження у перекладі роману Дж. К. Ролінг “Гаррі Поттер і філософський камінь”. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Германська філологія*. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024. Вип. 850-851. С. 123-130. DOI: <https://doi.org/10.31861/gph2024.850-851.123-130>.

analog is searched for when translating idioms, other profanities and exclamations. When translating English-language dialectisms, Viktor Morozov used dialects of the Ukrainian language that are specific to certain regions of Ukraine. Slang in translation appears through the transformation of addition. For translation researchers, the variety of language units used by Viktor Morozov to convey the implicit context is interesting.

Key words: *implicit context, domestication strategy, alienation strategy, translation transformations.*

Стаття розглядає поняття імпліцитного контексту та досліджує засоби його вираження при перекладі українською мовою. Лінгвокультурний імпліцитний контекст містить домислювану інформацію і робить твір більш зрозумілим для сприйняття. Матеріалом дослідження став переклад Віктора Морозова роману Дж. К. Ролінг „Гаррі Поттер і філософський камінь”. Встановлено, що імпліцитний контекст передається за допомогою перекладацьких стратегій одомашнення та очуження. Стратегія одомашнення проявляється тоді, коли в мові перекладу вживаються культурно чи соціально марковані мовні одиниці, які є притаманними саме для мови перекладу. Стратегія очуження полягає у використанні у перекладі мовних одиниць зі значенням чи звучанням, які є властивими для мови оригіналу, або ж тими мовними одиницями, які є результатом художньої уяви та існують тільки в цьому творі. Було виявлено, що перекладач частіше використовує стратегію одомашнення, аніж стратегію очуження.

Аналіз імпліцитності тексту здійснюється на рівні слів з загальним значенням, власних назв, фразеологізмів, ідіом, вигуків-звуків, вигуків-слів та вигуків-речень, авторських неологізмів, ненормативної лексики, діалектизмів та сленгу. У процесі дослідження були визначені групи досліджуваних слів та проведено їхній перекладознавчий аналіз. Виявлено, що при перекладі власних назв здебільшого використовується транскодування, при перекладі лексем на позначення їжі та одягу – перекладацька трансформація генералізації, при перекладі лексем на позначення побутових речей – синонімічний переклад, при перекладі фразеологічних зворотів, деякої ненормативної лексики та вигуків – еквівалентний переклад, тоді як при перекладі ідіом, іншої ненормативної лексики та вигуків здійснюється пошук аналогічного відповідника. При перекладі англійських діалектизмів перекладач Віктор Морозов використав діалекти української мови, які притаманні певним регіонам України. Сленг в перекладі з'являється через трансформацію додавання. Для дослідників перекладу цікавим є різноманіття мовних одиниць, які використовує Віктор Морозов, для того, щоб передати імпліцитний контекст.

Ключові слова: *імпліцитний контекст, стратегія одомашнення, стратегія очуження, перекладацькі трансформації.*

I. ВСТУП

Під контекстом розуміють необхідне оточенням слова або іншої одиниці перекладу, в якому вона реалізує своє конкретне значення (Т. Ван Дейк, В. Лук'янець, О. Селіванова). Виокремлюють лінгвістичний контекст, що пов'язаний з мовним оточенням лінгвістичних одиниць в реченні й тексті, та імпліцитний контекст, що охоплює сукупність соціальних і культурних імплікацій твору. Імпліцитний контекст «стосується пропозиції висловлювання і включає фонові знання комунікантів про попередні ситуації, або знання попередніх текстів» (Константінова, 2019, с. 206). Імпліцитність контексту враховується при еквівалентному перекладі, коли перекладач орієнтується на фонові знання і потреби реципієнта. За допомогою еквівалентного перекладу передається зміст тексту оригіналу, який розглядається як сукупність інформації, яка міститься в тексті, включаючи емотивні, стилістичні, образні, естетичні функції мовних одиниць. Переклад у широкому розумінні визначається як здійснення комунікації між мовою оригіналу і мовою перекладу, то повна й адекватна передача смислу задля досягнення мети комунікації можлива за умови «передачі усієї

сукупності мовних, соціальних і культурних імплікацій», та «контекстуально-ситуативної інтерпретації мовних фрагментів» (там само, с. 203).

Водночас і сам процес перекладу можна розглядати як міжкультурну комунікацію, що включає спробу протиставити не лише дві різні мови, вихідну та цільову, але й дві культури – такої думки дотримуються видатні перекладознавці Л. Венуті (2003), Л. Славова (2018), Ю. Найда (2001). Хоча «перекладач шукає подібності між культурами, він постійно стикається з відмінностями» (Venuti, 2003, с. 306). Перекладач виступає посередником, що робить можливим для цільової аудиторії зрозуміти надіслане повідомлення іноземною мовою. Як наслідок, зміст і форма повідомлення часто змінюється, щоб відповідати цільовій культурі. Іншими словами, переклад «передбачає порівняння двох культур, що виокремлюють подібності та відмінності з метою пошуку спільного для сприйняття вихідної та цільової культур» (Slavova, Borysenko, 2018, с. 167).

Актуальність перекладознавчої розвідки зумовлена необхідністю вирішення проблеми відтворення імпліцитного контексту у мові перекладу.

Метою цієї розвідки є дослідження еквівалентності перекладу Віктором Морозовим твору J. K. Rowling „Harry Potter and the Philosopher’s stone”.

Завданням є визначення перекладацьких стратегій при перекладі цього твору з врахуванням його імпліцитного контексту.

Матеріалом дослідження слугує роман J. K. Rowling „Harry Potter and the Philosopher’s stone” (Rowling, J. K. (2014). *Harry Potter and the Philosopher’s Stone*. London: Bloomsbury Publishing. 256 p.) та його переклад Віктором Морозовим „Гаррі Поттер і філософський камінь” (Ролінг, Дж. К. (2024). *Гаррі Поттер і філософський камінь*. Переклад з англійської Віктора Морозова. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА. 315 с.).

Методи дослідження матеріалу охоплюють семантичний, контекстуальний, описовий аналіз, метод порівняння тексту оригіналу та тексту перекладу, за допомогою якого було здійснено перекладознавчий аналіз.

Одомашнення і очуження є основними стратегіями, до яких «вдаються перекладачі, намагаючись зберегти прагматичний ефект на цільову аудиторію» (Славова, 2019, с. 203). Стратегія одомашнення полягає в необхідності суттєвої культурної адаптації тексту при перекладі, а саме цільовий текст не повинен містити чужих етнокультурних образів, порівнянь (Nida, 2001). А ось стратегія очуження є протилежною до одомашнення, застосовується при відокремленні або віддаленні мови реципієнта. У межах цих основних стратегій перекладу виокремлюємо перекладацькі лексико-семантичні трансформації прямого перекладу та калькування (Ж. Дарбельне і Ж.-П. Віне), транскодування (транскрипції і транслітерації) (Т. А. Козакова), конкретизації та генералізації значення, трансформацію додавання (А.М. Фітерман і Т.Р. Левицька), антонімічний та синонімічний переклад (Р.К. Міньяр-Білоручев), трансформацію заміни (О. Д. Швейцер). Прямий переклад – найпоширеніша трансформація, що передбачає використання у перекладі слів з однаковим значенням. Перші переклади слів у словниковій статті відповідають прямому перекладу. Калькування як метод перекладу найчастіше застосовується під час перекладу складних слів, словосполучень, фразеологізмів зі збереженням еквівалентності значень у двох мовах. Через транскодування звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу. Конкретизація полягає в обмеженні або ж уточненні значення перекладеного слова до якогось більш конкретного об’єкту або концепції. Генералізація полягає у розширенні значення перекладеного слова. Додавання передбачає розширення перекладу за рахунок слів, відсутніх у мові перекладу, але доречних по смислу. Антонімічний та синонімічний переклад передбачає заміну перекладеного слова словом з протилежним чи синонімічним значенням. Трансформація заміни проявляється у використанні певного аналогу під час перекладу.

II. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Джоан Ролінг у своєму творі «Гаррі Поттер і філософський камінь» створює унікальний чарівний світ. У її творі велика кількість власних імен персонажів. Власні назви вважаються «...своєрідними культурно-історичними та мовними індексами, джерелом вивчення лексичного багатства мови, оскільки відбивають назви предметів, реалій та понять і є специфічними для певної країни або нації» (Бока, 2008, с. 15). Під час перекладу імен персонажів Віктор Морозов використовує перекладацьку стратегію очуження та трансформацію транскодування: напр. *Harry Potter / Гаррі Поттер, Albus Dumbledore / Албус Дамблдор, Draco Malfoy / Драко Мелфой, Hermione Granger / Герміона Грейнджер, Ronald Weasley / Рональд Візлі, Hogwarts / Гогвортс, Gryffindor / Грифіндор*. Прикладки біля власних назв-імен перекладаються через трансформацію калькування: напр. *Professor McGonagall / професорка Макгонгел, Professor Quirrell / професор Квірел, Percy the Prefect / староста Персі, Nearly Headless Nick / Майже-Безголовий Нік, Norbert the Norwegian Ridgeback / Норберт, норвезький хребтоспин*. Перекладач використовує стратегію одомашнення під час перекладу форм ввічливого звертання: *sir / пан, ясновельможний пан, пан професор, woman / шановна*. Деякі власні назви тварин перекладаються з використанням перекладацької стратегії одомашнення іменами, які є звичними для українського читача: напр. *Tibbles / Мурчик, Snowy / Білосніжка, Mr. Paws / Лапонька, Tufty / Марсик, Fang / Іклань*. Зневажливі та пестливі звертання передаються в українському перекладі за допомогою суфіксів *-ичк, -ик, -інк* чи через навмисно невірну вимову звуків: напр. *Dinky Duddydums / любий Дадичку, Ickle Dudleykins / маленький Дадичок, ickle Ronnie / нецямний Лонцик, Lily / Лілінька*.

Досліджуваний роман має низку авторських неологізмів, які були створені винятково для цього художнього твору. Поза межами контексту ці поняття не будуть зрозумілими, адже вони контекстуально-зумовлені. Під час читання твору читач дізнається їх значення для їх адекватного розуміння. Художня уява створює поняття, які є зовсім новими для сприйняття читача: *tuggles / магли* (звичайні люди, які не розуміються в магії), *knut / кнат, sickle / серпик, galleon / галеон* (монети, які використовуються у магичному світі), *Quidditch / квідич* (гра в Гогвортсі), *Seeker / ловець, Beaters / відбивачі, Chasers / загоничі, Keeper / воротар, Bludgers / бладжері* (гравці в квідич, які дотримуються певних правил гри), *Quaffle / квафл, the Golden Snitch / золотий сніч* (назви м'ячів, якими грають у квідич), *Remembrall / нагадайко* (м'яч, який нагадує про щось забуте), *put-outer / світлогасник* (магічний предмет, від якого зникає світло ліхтарів), *the mirror erised / дзеркало ящрес* (дзеркало, яке показує бажання, де *erised / ящрес* – це анаграма слова *desire / серця*). При перекладі цих слів здебільшого використовується стратегія очуження (напр. *tuggles / магли*), інколи – стратегія одомашнення, під якою розуміється адаптація перекладу до реалій, схожих у мові перекладу (напр. *Keeper / воротар*).

У творі простежується часте вживання назв різних страв. При перекладі їжі перекладач здебільшого використовує стратегію одомашнення та опускає іншомовний культурний контекст, використовуючи перекладацьку трансформацію узагальнення: напр. *doughnut / пампушка, lemon drop / лимонний шербет, lemon / цитрина, ice pop / льодяник, pumpkin pasties / гарбузові пиріжки, peppermint humbugs / м'ятні льодяники* (*humbug* – цукерка в смужку з двох кольорів), *dog biscuits / галети* (*dog biscuits* – тверде печиво для собак), *treacle tarts / пампушки з солодким кремом* (*treacle tart* – пісочний пиріг з патокою), *trifle / бісквіт* (*trifle* – холодний десерт з бісквіту та фруктів), *chocolate eclairs and jam doughnuts / шоколадні містечка і пончики з повидлом, Jell-O / желе, meringue / містечко, a baked potato / картопля в лушпинні, homemade fudge / домашнє печиво* (*fudge* – м'які розсипчасті або жувальні солодощі), *chipolatas / ковбаски* (*chipolatas* – тонкі короткі ковбаски), *Flaming Christmas puddings / гарячі різдвяні запіканки*. У наступному прикладі Гаррі дивується, коли різдвяного ранку знаходить подарунки для себе, на що отримує кмітливу відповідь свого товариша – Рон запитує, чи Гаррі очікував капусту замість подарунків. При цьому в англomовному варіанті ми бачимо слово *turnips / ріпи*, а не *cabbage / капуста*: «*What did you expect, turnips?*» said Ron. / «*А ти чого сподівався, капусту?*» – здивувався Рон. Вибір такого перекладу може означати те, що для

українського читача капуста є більш популярним овочем, ніж ріпа, тому в цьому прикладі простежується стратегія одомашнення.

Однак, в деяких назвах їжі, здебільшого в назвах солодоців, простежується стратегія очуження у перекладі: напр. *Mars Bars* / батончики «Марс», *Bettie Bott's Every Flavor Beans* / горошок на кожен смак «Бетті Бот», *Drooble's Best Blowing Gum* / жуйка «Друбл», *Yorkshire pudding* / йоркширський пудинг.

При перекладі назв одягу Віктор Морозов використовує стратегію одомашнення і перекладацьку трансформацію генералізації: напр. *puff balls* / бомбончики, *Smeltings uniform* / шкільна форма, *tailcoat* / куртка (*tailcoat* – офіційний піджак-фрак), *knickerbockers* / бриджі (*knickerbockers* – бриджі вільного крою, зібрані на колінах), *paisley pajamas* / вовняна піжама (*paisley pajamas* – піжама з барвистим візерунком). Перекладач використовує синонімічний переклад з конкретизацією значення для перекладу різних видів капелюхів: *straw hat* / брилик, *boaters* / канотьє, *bowler* / капелюх, *flowered bonnet* / дитячий чепчик у квіточку.

Перекладаючи деякі назви предметів побуту, Віктор Морозов використовує синонімічний переклад і обирає культурно марковані слова, які пов'язані з історичним минулим українського народу і дещо вийшли зі вжитку: напр. *tub* / балія (балія – широка і низька посудина для прання білизни), *filthy windows* / каламутні шибки (шибка – скло в рамі вікна), *ragged blanket* / пошарпане ряденце (рядно – вид покривала з цупкого домотканого полотна), *bar* / шинквас (шинквас – прилавок в шинку), *counter* / ляда (ляда – відкидна полиця або віконниця в крамниці, що застосовується як прилавок), *note* / цидулка (цидулка – коротенький лист, записка), *club* / довбня (довбня – велика дерев'яна палиця з потовщенням на кінці). Перекладач використовує синонімічний переклад з конкретизацією значення під час перекладу слів на позначення чашки чи склянки *cup* / горнятко, *glass* / чарка, *tiny glasses* / келишки, *pick-me-up* / чарчина. Синонімічний переклад вживається і при перекладі низки дієслів, коли перекладач використовує слова з певною конотацією: *to drink* / цмулунти (з насолодою пити), *to yell at* / дати прочуханки, *go on about* / варнякати про, *hang around* / злигатися.

Ненормативна лексика вживається у творі і потребує адекватного перекладу. Під ненормативною лексикою розуміється «сукупність лексичних і фразеологічних одиниць, які функціонують у межах національної мови, перебувають поза загальноприйнятим спілкуванням, відрізняються від загальноприйнятого мовного стандарту, призначені для комунікації членів соціальних груп / прошарків / субкультур / територій та є віддзеркаленням культури й способу життя їхніх носіїв» (Ткачівська, 2021, с. 9). Перекладач підбирає повний або частковий еквівалент чи переклад-аналог та «замінює культурну конотацію джерельної мови на культурну конотацію цільової мови, таким чином культурна маркованість тексту оригіналу втрачається, а отже, такий переклад є одомашнювальним» (Тулупов, 2022, с. 56). Підбираючи повний / частковий еквівалент, перекладач використовує слово чи фразеологізм, збіжний за змістом, функцією та стилістичною забарвленістю з відповідною одиницею тексту оригіналу: напр. *pudding of a son* / гладунець, *dunderheads* / бовдури, *that old git* / старий дурко, *crumbly* / писклявчик, «*Ou, pea-brain!*» / «Дебіле!», *oaf* / мелень, *dratted sister* / клята сестра, *damn letters* / кляті писульки, *ruddy fault* / клята помилка, *freak* / потвора, *CRACKPOT OLD FOOL* / БОЖЕВІЛЬНИЙ СТАРИЙ ДУРЕНЬ, «*Bungler if ever there was one.*» / «Телень, якого світ не бачив!», *duffers* / невдахи, *great prune* / старий придурок, *great lump* / бовдур тлустий, *maniacs*, *the young hoodlums* / божевільні, пацани, хулігани, «*He never had much sense!*» / «Йому завжди клепки бракувало!». Переклад-аналог не є повним відповідником іншому фразеологізму в іншій мові, бо має незначні відмінності у лексичній або у граматичній формі, що не перешкоджає передачі суті фразеологізму: напр. «*Ah, go boil yet heads, both of yeh*» / «Ідіть ви обоє знаєте куди!», «*Blasted thing**» / «Клята звірюка!», «*Fer cryin' out loud*» / «Хай його шляк трафить», *Blimey!* / Най йому грець!, *The nerve of him!* / Що за мелень!, *Load of old tosh!* / Дурниці!, «*He's lost his marbles*» / «Він, здається, чокнувся», «*I always said he was off his rocker*» / «Я завжди казав, що він троху чокнутий».

Вибуки здатні виражати різні емоції та передають реакцію мовця в певній комунікативній ситуації. Під час перекладу вибуків з англійської на українську, автор намагається знайти відповідники, які б найбільше передавали їх функційну суть – передати подив, відразу, певні звуки, тому такий переклад здійснюється через стратегію одомашнення. Окремі вибуки-звуки, які передають певний прагматичний смисл, часто перекладаються за допомогою еквівалента: *SMASH!* / *ТОПОХ!*, *Ouch* / *Ой*, *Ahern* / *Е-е...*, *Tut, tut* / *Так-так..., eh? / Га?, Up!* / *Gon!*, *WHAM!* / *БАХ!*, *Tut, tut, tut.* / *Фу-фу-фу!*, *Shhhh!* / *Тс-с-с-с*, *Aargh!* / *Йой!*, *FLUMP!* / *ГУП!* Вибуки можуть містити повнозначні слова і перекладатись дослівним перекладом: *“Wish McGonagall favored us”* / *«Якби ж Макґонґел підтримувала нас!»*, *“Shut up, Peeves!”* / *«Півзе, будь ласка, цить»*, *“Codswallop, in my opinion!”* / *«По-моєму, се дурниці»*, *“Don’t talk rubbish!”* / *«Не мели дурниці!»*. Англійські вибуки можуть перекладатись й не словниковими відповідниками, проте, цей переклад влучно відтворює прагматичну мету автора: *“GOT YOUR CONK!”* / *«АГА, ПОПАВСЯ»*, *“Off you trot!”* / *«Ану бігцем!»*, *“Don’t mess with me!”* / *«Не мороч мені голову!»*, *«This is it!»* / *«Гаплик!»*, *“A scandal!”* / *«Яке неподобство!»*.

Фразеологізми та їхній переклад є цікавими для вивчення, оскільки вони відображають особливості мислення представників певної культури. Фразеологічні одиниці – це «словосполучення, значення яких визначається за всім виразом, а не за його компонентами чи частинами мови та поділяються на необразні фразеологічні звороти та образні ідіоми» (Герасименко, 2022, с. 14). Дієслівні фразеологічні звороти у перекладі досліджуваного роману можуть замінюватися одним словом: *shake hands* / *ручкаються*, *go pink* / *заіларитися*, *go pale* / *збліднути*, *drive berserk* / *скаженіти*, *exchange looks* / *перезирнутися*, *face fell* / *нахнюпився*, *stand transfixed* / *заціпеніти*. Деякі фразеологічні звороти перекладаються за допомогою еквівалентів: *shoot a sharp look* / *гостро зиркнути*, *fix with a piercing stare* / *пронизливо вп’ястися очима*, *shoot a nasty grin* / *огидно вишкірнутися*, *throw a dirty look* / *люто зиркнути*, *drop gaze* / *опустити очі*, *do magic* / *насилати чари*, *swallow a lot of questions* / *затамувати у собі безліч запитань*, *give a bad name* / *псувати репутацію*, *catch off guard* / *застукати зненацька*, *break a rule* / *порушити правило*, *take a roll call* / *відкрити класний журнал*. Інколи англійські фразеологічні звороти перекладаються українськими ідіомами: *had questions to ask* / *у голові роїлися ще сотні запитань*, *get hit by a stick* / *скуштувати цінка*, *shake with laughter* / *душитися сміхом*.

Ідіоми створюють певний образ, їх значення не є сумою значень, що складають їх компоненти. Ідіоми перекладаються за допомогою фразеологічних еквівалентів та фразеологічних аналогів (Герасименко, 2022). Фразеологічні еквіваленти повністю або частково відповідають змісту фразеологізму мови оригіналу і базуються на тому ж образі: *let out a howl like a wounded dog* / *заскавулів, немов побитий пес*; *his heart twanging like a giant elastic band* / *серце його забриніло, немов струна*; *Harry’s heart gave a horrible jolt.* / *Серце Гаррі аж підстрибнуло в грудях*; *Harry’s heart gave a leap.* / *В Гаррі тьохнуло серце*; *His heart skipped.* / *Його серце радісно закалатало*.

Ідіоматичний аналог – образна фразеологічна одиниця в мові перекладу, аналогічна за змістом ідіоми мови оригіналу, проте заснована на іншому образі. При перекладі ідіоматичних аналогів Віктор Морозов використовує стратегію одомашнення, оскільки переклад заснований на культурно зумовлених образах:

«I’m warning you now, boy – any funny business, anything at all – and you’ll be in that cupboard from now until Christmas.» / *«Попереджаю тебе, хлопче, відразу: викинеш якогось коника – сидітимеш у коморі аж до Різдва.»*

Harry’s stomach lurched with nerves. / *Гаррі від хвилювання забило дух.*

Hungry, are you? – Starving. / *Голодний, мабуть? – Як вовк.*

Strict and clever, she gave them a talking-to the moment they sat down in her first class. / *Сувора і вимоглива, вона ще до початку уроку поставила всіх на місце.*

The lamp looked as if it was floating along in midair, and even though Harry could feel his arm supporting it, the sight gave him the creeps. / *Здавалось, ніби ліхтар сам пливе в повітрі, й, хоча Гаррі відчував, що тримає його рукою, від цього видовища сипнуло морозом поза шкירו.*

“*Fluffy’s a piece o’ cake if yeh know how to calm him down*”. / «*Флафі стає сумирним, як телятко, коли вміти його заспокоїти*».

“*And it’s really none of your business!*” / «*Не пхай свого носа до чужого проса!*»

Найяскравішим прикладом випробувань перекладу стала говірка одного з персонажів, а саме Гегріда. В оригіналі Гегрід використовував суміш шотландсько-ірландського діалекту. Віктор Морозов не хотів, аби Гегрід залишився без свого шарму, тому він вирішив взяти різні територіальні діалекти (волинський, гуцульський) та змішати їх так само як і зробила авторка: «*Come on, cheer up, it’s nearly Christmas,*» said Hagrid. / «*Гай-гай, нема чого си журиши, скоро Різдва*», втішав їх Гегрід. Зокрема, перекладач застосовує західнополіський діалект, коли звук [a] після м’яких приголосних, зокрема історично м’яких шиплячих, замінюється варіантом [e] (тежий, котетко, дитетко): напр. «*S-s-sorry,*» sobbed Hagrid, taking out a large, spotted handkerchief and burying his face in it. «*But I c-c-can’t stand it – Lily an’ James dead – an’ poor little Harry off ter live with Muggles – В-в-вибачійте, – проскиглив Гегрід, дістаючи бруднющу хустинку-як-скатертинку і закриваючи нею обличчя. – Але м-м-маю такий жаль...Лілі і Джеймс загинули, а Гаррі, бідне дитетко, тепер мусить жити з маглами.*

У перекладі простежується вживання молодіжного сленгу. Роман Джоан Ролінг має за цільову аудиторію молодь, тому перекладач вживає лексику, якою молодь послуговується. Слід зазначити, що молодіжний сленг у наступних прикладах вводиться через перекладацьку стратегію додавання: «*Did you see his face, the great lump?*» / «*Кльово йому розквасило пику, га?*»; «*I think I’ll leave it somewhere for Longbottom to find – how about – up a tree?*» / «*Кароче, я покладаю це десь тут, щоб Лонгботом потім підібрав – наприклад, на дереві!*»; «*Are you trying to earn some extra money, Weasley?*» / «*Що, Візлі, вирішив, тїна, заробити трохи грошень?*».

III. ВИСНОВКИ

Переклад Віктора Морозова книги J. K. Rowling „Harry Potter and the Philosopher’s stone” є цікавим та колоритним. Автор використовує стратегії одомашнення та очуження при перекладі для того, щоб зберегти імпліцитний контекст та зробити його зрозумілим для українського читача. Слід зазначити, що стратегія очуження зустрічається значно рідше, ніж стратегія одомашнення, і використовується здебільшого для перекладу власних імен, створених автором понять, лексем на позначення їжі.

Вербалізація стратегій істотно прослідковується при інтерпретації використання перекладацьких трансформацій у перекладі. При перекладі власних імен перекладач здебільшого використовує перекладацьку трансформацію транскодування, при перекладі їжі та одягу часто простежується трансформація генералізації, для перекладу предметів побуту та деяких дієслів Віктор Морозов часто обирає синонімічний переклад та нечасто вживану літературну лексику.

Для твору характерна низка понять, створених лише для описуваного художнього світу. Авторські неологізми є новими як для мови оригіналу, так і для мови перекладу, тому для них в перекладі використовується здебільшого стратегія очуження. Особливої уваги заслуговує переклад фразеологізмів, ідіом, вигуків, ненормативної лексики. Для перекладу цих мовних одиниць автор послуговується повністю еквівалентним, частково еквівалентним перекладом чи аналогічним перекладом. Вигуки та ненормативна лексика передають емоційний стан персонажів та мають прагматичну функцію, тоді як ідіоми допомагають передати образну складову культурної свідомості народу. Для того, щоб вдало передати імпліцитний контекст говірки героїв, у перекладі застосовуються українські діалекти та молодіжний сленг.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Nida, E. (2001). *Language and culture-contexts in translation*. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press.
- Rowling, J. K. (2014). *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. London: Bloomsbury Publishing. 256 p.
- Slavova, L., Borysenko, N. (2018). Rendering cultural information in translation: English – Ukrainian direction. *Odessa linguistic journal*. №11. P. 167–173. DOI <https://doi.org/10.32837/2312-3192-2018-11-167-173>
- Venuti, L. (2003). *The Translator's Invisibility*. L.-N.Y. : Routledge. 368 p.
- Бока, О. В. (2008). Власні імена як компресовані тексти-носії когнітивної інформації. *Вісник СумДУ. Серія «Філологія»*. №1. С. 15–19.
- Герасименко, О. Ю., Уголькова, М. І. (2022). Особливості перекладу фразеологізмів та стійких виразів у роботі усного перекладача. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 33 (72) № 5 Ч. 2. С. 13–18. DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2022.5.2/03>
- Константинова, О. В. (2019). Імплицитний контекст і адекватний переклад. *Проблеми лінгвістичної семантики: IV Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (21 листопада 2019 року)*. Збірник матеріалів. Рівне : РДГУ. С. 205–207.
- Ролінг, Дж. К. (2024). *Гаррі Поттер і філософський камінь*. Переклад з англійської Віктора Морозова. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА. 315 с.
- Славова, Л. Л. (2019). Відтворення культурно специфічних елементів у перекладі. *Проблеми лінгвістичної семантики: IV Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (21 листопада 2019 року)*. Збірник матеріалів. Рівне : РДГУ. С. 203–204.
- Ткачівська, М. Р. (2021). *Культурно-емотивні закономірності відтворення лексики обмеженого вжитку в українсько-німецькому художньому перекладі (Автореф. доктора філол. наук)*. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків.
- Тулупов, О. В., Кіриченко, Є. Є. (2022). Ненормативна лексика в англо-українському перекладі: творчість vs цензура. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Випуск 96. С. 52–60. DOI: [10.26565/2786-5312-2022-96-07](https://doi.org/10.26565/2786-5312-2022-96-07)

REFERENCES

- Nida, E. (2001). *Language and culture-contexts in translation*. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press.
- Rowling, J.K. (2014). *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. London: Bloomsbury Publishing. 256 p.
- Slavova, L., Borysenko, N. (2018). Rendering cultural information in translation: English – Ukrainian direction. *Odessa linguistic journal*. №11. P. 167–173. DOI <https://doi.org/10.32837/2312-3192-2018-11-167-173>
- Venuti, L. (2003). *The Translator's Invisibility*. L.-N.Y. : Routledge. 368 p.
- Boka, O. V. (2008). Proper names as compressed texts that carry cognitive information. *Bulletin of Sumy State University. Series "Philology"*. No. 1. P. 15–19.
- Gerasimenko, O. Yu., Ugolkova, M. I. (2022). Peculiarities of translation of phraseological units and stable expressions in the work of an interpreter. *Scholarly notes of TNU named after VI Vernadskyi. Series: Philology. Journalism*. Volume 33 (72) No. 5 Part 2. P. 13–18. DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2022.5.2/03>
- Konstantinova, O. V. (2019). Implicit context and adequate translation. *Problems of linguistic semantics: IV International Scientific and Practical Internet Conference (November 21, 2019)*. Collection of materials. Rivne: RDSU. C. 205–207.
- Rowling, J. K. (2024). *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. Translated from English by Viktor Morozov. Kyiv: A-BA-BA-HA-LA-MA-HA. 315 c.
- Slavova, L. L. (2019). Reproduction of culturally specific elements in translation. *Problems of linguistic semantics: IV International Scientific and Practical Internet Conference (November 21, 2019)*. Collection of materials. Rivne: RDSU. C. 203–204.
- Tkachivska, M. R. (2021). *Cultural and emotional regularities of the reproduction of vocabulary of limited use in Ukrainian-German artistic translation (Author's thesis of the Doctor of Philology)*. V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv.
- Tulupov, O.V., Kirichenko, E.E. (2022). Profanity in English-Ukrainian translation: creativity vs censorship. *Bulletin of Kharkiv National University named after V. N. Karazin*. Issue 96. P. 52–60. DOI: [10.26565/2786-5312-2022-96-07](https://doi.org/10.26565/2786-5312-2022-96-07)

Отримано: 17 вересня 2024 р.

Прорецензовано: 25 жовтня 2024 р.

Прийнято до друку: 3 грудня 2024 р.